

ΘΟΔΩΡΗΣ ΚΑΛΛΙΦΑΤΙΔΗΣ

Το αίσθημα της ζωής δυναμώνει με το γράψιμο

Συζητώντας με τον κορυφαίο συγγραφέα

Του ΠΑΡΙ ΔΟΜΑΛΗ - Φωτό: ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΘΟΔΩΡΗΣ ΚΑΛΛΙΦΑΤΙΔΗΣ ΕΧΕΙ ΔΥΟ ΠΑΤΡΙΔΕΣ. ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΟΥΗΔΙΑ. ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΠΟΥ ΓΡΑΦΕΙ ΣΤΑ ΣΟΥΗΔΙΚΑ. ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 60 ΧΡΟΝΙΑ ΖΕΙ, ΓΡΑΦΕΙ, ΣΤΟΧΑΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΕΥΕΤΑΙ ΣΤΗ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ. ΠΑΡ' ΟΛΑ ΑΥΤΑ, ΟΠΩΣ ΜΟΥ ΛΕΕΙ, ΔΙΣΘΑΝΕΤΑΙ ΕΛΛΗΝΑΣ. ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 84 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΟΥΣ ΜΟΛΑΟΥΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ, ΜΙΛΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, ΕΧΕΙ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ΟΜΗΡΟ, ΕΧΕΙ ΖΗΣΕΙ ΚΑΤΟΧΗ ΚΑΙ ΕΜΦΥΛΙΟ ΚΑΙ ΕΧΕΙ ΧΟΡΤΑΣΕΙ ΦΑΣΟΛΙΑ ΚΑΙ ΕΛΙΕΣ!

Το τελευταίο βιβλίο του «Η Πολιορκία της Τροίας» κυκλοφορεί στα ελληνικά από τις Εκδόσεις Πατάκη. Τοποθετείται σ' ένα μικρό ελληνικό χωριό υπό γερμανική κατοχή, τον Απρίλιο του 1944, όταν και καταφτάνει από την Αθήνα η καινούργια δασκάλα. Τότε, ένας κρυφός έρωτας αρχίζει να τρώει τα σωθικά ενός έφηβου μαθητή της. Όταν οι Εγγλέζοι βομβαρδίζουν το χωριό για να καταστρέψουν το πρόχειρο αεροδρόμιο που έχουν φτιάξει εκεί οι Γερμανοί, η νεαρή δασκάλα καταφεύγει με τους μαθητές της σε μια κοντινή οπλιά. Υπό τον ηχο των σειρήνων, μέσα στο μισοσκοτάδι, αρχίζει να λέει στα παιδιά μια ιστορία για έναν άλλο πόλεμο, τότε που οι Έλληνες πολιορκούσαν την Τροία. Ο Καλλιφατιδής αναδιηγείται την Ιλιάδα του Ομήρου με θαυμαστή μαεστρία.

Μετά από ένα σύντομο ταξίδι σε μια μικρή πόλη έξω από το Αλικάντε της Ισπανίας προκειμένου να δώσει μια διάλεξη επέστρεψε στην Αθήνα για λίγες ημέρες. Τον συναντώ στα γραφεία των εκδόσεων Πατάκη. Οψη αριστοκρατική: είναι μυαλό ανοικτό και γεμάτος ευγένεια. Ξετυλίγει το κουβέρι της ζωής του, μιλά για τη λογοτεχνία, τον έρωτα, τον πόλεμο, τους δασκάλους του, τη μνήμη, τη νοσταλγία και εξηγεί πότε ξεριζώθηκε η παιδικότητα από μέσα του...

-Ποιος είναι ο επιγιόσος παράδεισος για εσάς; Είναι το νησί που μένω τα καλοκαίρια, το Γκότλαντ. Είναι η Ελλάδα μου στη Σουηδία. Έχει το ίδιο φως, τα ίδια δέντρα και φυσικά τη θάλασσα. Τοπικοί δημοσιογράφοι με ρώτησαν γιατί το αγόρασα, πριν από 50 χρόνια, και τους απάντησα «γιατί βρήκα την Ελλάδα μου».

-Η μοναξιά σας βοηθάει στο να γράψετε; Χωρίς αμφιβολία βοηθάει. Βέβαια, εξαρτάται από το πώς γράφει ο καθένας. Εγώ βασικά γράφω μυθιστορήματα. Ο πεζός λόγος είναι άλλοτε ένας μικρός και άλλοτε ένας μεγάλος μαραθωνίος. Δεν είναι η γραφή που μπορείς να κάνεις στο καφενείο, να γράψεις για παράδειγμα ένα ποίημα. Δεν λέω ότι υπάρχει ποιοτική διαφορά αλλά όταν γράφω την «Πολιορκία της Τροίας» χρειάζομαι γύρω μου ένα σωρό τόμους. Σχολία, μεταφράσεις, πώς μετέφρασαν μια φράση οι Γάλλοι και πώς οι Εγγλέζοι. Όλα αυτά δεν μπορώ να τα κουβαλώω στο καφενείο (γέλια). Εξαρτάται και πόσο απαραίτητη σου είναι η ψυχία. Εγώ δεν μπορώ με τον θόρυβο.

-Έχετε συγγραφικές συνήθειες; Βεβαίως. Σ' ένα βιβλίο μου γράφω: «μέχρι τα 15 μου είχα χαρακτήρα. Μετά τα 15 έχω συνήθειες». Για μένα το μυστικό είναι ο,τι δουλεύεις κάθε μέρα και είσαι κοντά στο αυλάκι σου. Δεν φεύγεις απ' αυτό. Αν αρχίζεις να σκάβεις ένα αυλάκι πρέπει να είσαι εκεί κάθε μέρα. Από εκεί και πέρα υπάρχουν τα ενδιέμεσα που και αυτά μπορεί να είναι δημιουργικά. Μπορεί να κάνεις ένα ταξίδι στην Κύπρο και ένα άλλο ταξίδι για να παίξεις χαρτιά σ' ένα καζίνο. Αυτά μπορεί να σε βοηθούν παράλληλα.

-Πότε νιώθετε ότι ένα βιβλίο είναι έτοιμο; Οτι δεν χρειάζεται ούτε μια λέξη παραπάνω; Αυτό μας επιβάλλεται. Έρχεται κάποια στιγμή που δεν μπορείς να γράψεις άλλο. Μπορεί να ψάχνεις, να αλλάζεις, να διορθώνεις αλλά το βιβλίο έχει τελειώσει. Είναι σαν διακόπτης. Όσο είναι ανοικτός ο διακόπτης έχει συνέχεια φως αλλά κάποια στιγμή άμα κλείσει παύει να έχεις. Έτσι είναι και το γράψιμο.

-Ένα βιβλίο θέτει ερωτήματα ή δίνει απαντήσεις σε ερωτήματά μας; Αν το βιβλίο είναι γεμάτο απαντήσεις δεν είναι λογοτεχνία. Αν είναι μόνο ερωτήσεις είναι μια πάρα πολύ αρνητική εμπειρία για τον αναγνώστη. Ο αναγνώστης χρειάζεται και τα δύο. Και το πρόβλημα και τη λύση. Ο Αριστοτέλης το λέει όταν ορίζει την τραγωδία. Ο,τι και να γίνει πρέπει να έρθει

και η «κάθαρις». Να μην φύγει το κοινό «σκασιμένο». Είναι βασικός δραματολογικός νόμος.

-Έχει διαφορά να γράφει κανείς για βιβλίο, για σινεμά ή για εφημερίδα; Σίγουρα. Εγώ αρθρογράφω αλλά έχω εργαστεί και σε εφημερίδες για πολλά χρόνια. Δεν μπορείς να κάνεις τερτίπια και εξυπνάδες εκεί. Ο άνθρωπος έχει μισή ώρα να κοιτάξει την εφημερίδα του. Αν δεν τον τσακώσεις από τις πρώτες δυο γραμμές έφυγε. Το σινεμά είναι περισσότερο θέμα εικόνων. Δεν χρειάζεται απαραίτητα να γράψεις κάποια ιστορία. Έχω δει σενάρια από γνωστούς σκηνοθέτες, οι οποίοι δεν έχουν ούτε μια λέξη. Μόνο σειρά από εικόνες! Ως σεναριογράφος τώρα πρέπει να λες τι συμβαίνει, να αφηγείσαι. Δεν λες αν ο χαρακτήρας είναι θυμωμένος· αυτό είναι δουλειά του σκηνοθέτη. Όταν όμως γράφω μυθιστόρημα είμαι ταυτόχρονα και ο σκηνοθέτης. Ακόμα και τον θόρυβο του δρόμου πρέπει να τον δώσω εγώ.

-Όταν τελειώνει ένα μυθιστόρημά σας αισθάνεστε ο ίδιος άνθρωπος; Σίγουρα κάτι έχω μάθει γράφοντας ένα βιβλίο. Και ειδικά αν γράφω για ένα πρόβλημα που είναι και προσωπικό. Ας πούμε η ζήλεια, η οποία με απασχολεί από μικρό παιδί. Πρώτον γιατί την ένιωθα και δεύτερον γιατί δεν την καταλάβαινα. Ζήλεια τη μητέρα μου! Στα μάτια μου ήταν η ωραιότερη γυναίκα. Όταν βγαίναμε στο δρόμο, πήγαινε μπροστά εκείνη και πίσω εγώ. Της σφύριζαν από τις οικοδομές και εγώ ήθελα να παίξω μπουνιές με τους οικοδόμους. Με τα χρόνια άρχισα να αναρωτιέμαι γιατί το αισθάνομαι.

-Είναι εσωτερική ανάγκη για εσάς το γράψιμο; Το γιατί το κάνω είναι πολύ πιο δύσκολο από το να πω πώς άρχισα να το κάνω. Όταν ήμουν περίπου 5 χρονών ο πατέρας μου ήταν στη φυλακή. Ο Γερμανός λοκαγός αποφάσισε να εκτελέσει τον τρελό του χωριού. Κάτι είχε κάνει που τους ενόχλησε. Όλοι οι κάτοικοι του χωριού ήμασταν υποχρεωμένοι να δούμε την εκτέλεση, ήταν σε δημόσια θέα. Πήγαμε με τη μητέρα μου και θυμάμαι πως κρατούσα το χέρι της. Στήθηκε ο τρελός ακουμπώντας στον τοίχο της εκκλησίας και μας κοίταζε όλους. Ξαν να μας έβλεπε για πρώτη φορά. Τον πυροβόλησαν και άρχισε να πέφτει προς τα μπροστά, γιατί πίσω του ήταν ο τοίχος, και φτάνοντας σ' ένα χαμηλό επίπεδο, τα μάτια του συνάντησαν τα δικά μου... το θυμάμαι πολύ έντονα αυτό. Τι σημασία έχει; Δεν ξέρω. Το ίδιο απόγευμα πάντως έγραψα κάτι για πρώτη φορά στη ζωή μου. Δεν έχει σημασία που ήμουν 5 χρονών, μπορεί να το είχα κάνει και στα 100. Για πρώτη φορά όμως αισθάνθηκα ότι έχω μια εμπειρία που δεν χωρά μέσα μου. Πατί βασικά αυτό είναι το γράψιμο. Εξωτερικεύεις εμπειρίες.

-Εσείς που έχετε γευθεί τους γλυκείς, υποθέτω, καρπούς της δημιουργίας δίνετε σημασία στις υπόλοιπες απολαύσεις της ζωής; Ακόμα μεγαλύτερη θα έλεγα. Ας πούμε, αν γράψω ένα καλό κεφάλαιο, βγω έξω από το δωμάτιο που γράφω, ανάψω την πίπα μου και πω έναν καφέ είναι πραγματική απόλαυση. Είναι γιορτή. Το αίσημα της ζωής δυναμώνει με το γράψιμο. Δεν αδυνατίζει.

-Πώς και αποφασίσατε να αναδιηγηθείτε την Ιλιάδα; Η Ιλιάδα είναι ένα από τα αριστουργήματα. Είναι όμως και όλη η παράδοση γύρω της. Νομίζω ότι αυτή η παράδοση έχει συζητήσει τα προβλήματα που θέτει η Ιλιάδα με τρόπο επιπόλαιο και μάλιστα κάποια από αυτά καθόλου. Δεν έχω ξαναδεί να συζητιέται το θέμα του πολέμου, όπως το θέτει ο Όμηρος. Η Ιλιάδα είναι το πρώτο αντιπολεμικό και καλύτερο, μέχρι στιγμής, ποίημα που έχει γραφτεί—αλλά παρουσιάζεται ως μια ιστορία ηρώων και με θέμα μια ωραία γυναίκα.

-Τι είναι αυτό που μάγεψε εσάς στον Όμηρο; Πα τον Όμηρο άκουσα πρώτη φορά στο γυμνάσιο, όταν είχε έρθει ένας φαλακρός ραψωδός, ο οποίος είχε μια ωραιότατη φωνή, και διάβασε μερικούς στίχους. Μου σκώθηκε η τρίχα. Νομίζω ότι ακούσαμε τον Όμηρο. Γράφει θαυμάσια πράγματα

τα οποία στη φιλολογία γύρω του δεν έχουν το βάρος που τους αξίζει. Προφανώς υπάρχουν και εξαιρέσεις. Σκέψου εκείνη τη σκηνή που η Ελένη είναι στα τείχη και κοιτάζει τη μονομαχία του Πάρι και του Μενέλαου. Δεν ξέρει ποιος να ευχηθεί να νικήσει. Αν σκοτωθεί ο Μενέλαος θα σκοτωθεί ο πατέρας των παιδιών της. Αν σκοτωθεί ο Πάρις θα σκοτωθεί ο εραστής της. Και λέει «ό,τι και να γίνει εγώ θα είμαι η χαμένη». Και είναι όντως. Δεν είναι μόνο η «ωραία Ελένη»... είναι ένας άνθρωπος.

-Για τον έρωτα ή για τον πόλεμο μιλάτε στο βιβλίο; Και για τα δύο. Ο πόλεμος είναι το βασικότερο γιατί και ο έρωτας ένας πόλεμος είναι. Την Ελένη εγώ δεν την βλέπω ως σύμβολο γυναικείας ομορφιάς αλλά ως μια γυναίκα που έχει διαλέξει έναν άντρα, είναι βασίλισσα, είναι ευτυχισμένη, τα πουλάκια σταματούν να κελαηδούν όταν της περνάει αλλά... ερωτεύεται. Αποφασίζει να τα αφήσει όλα και βρίσκεται στην Τροία. Και εκεί είναι το δράμα της Ελένης και αυτό ήθελα να πω εγώ. Η ανθρώπινη άποψη με ενδιέφερε περισσότερο από τα ηρωικά στοιχεία. Πατί, σε τελική ανάλυση, όλοι αυτοί είναι άνθρωποι.

-Παλιότερα τα παιδιά μάθαιναν Ιλιάδα και Οδύσεια απέξω. Σήμερα έχουμε βρει τι πρέπει να μαθαίνουν; Νομίζω ότι αυτό είναι ένα από τα σπουδαιότερα προβλήματα όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά παντού. Ο κόσμος έχει γυρίσει την πλάτη στην κλασική παράδοση. Μας πήρε τρεις χιλιάδες χρόνια για να ξεπεράσουμε ότι η αλήθεια είναι τελικά καλύτερη από το ψέμα και σήμερα γυρίζουμε την πλάτη στην αλήθεια και κερδίζει το ψέμα. Το ψέμα, η απάτη, οι πεποιθήσεις, οι δόξες, όπως έλεγε ο Αριστοτέλης. Μιλάμε πλέον για την προσωπική μας αλήθεια που μπορούμε να την κατακτήσουμε. Επιστρέφουμε στην τρέλα.

Στο δικαίωμα του ανθρώπου να είναι τρελός. Να μη σκέφτεται, να μη συλλογίζεται, να μη βγάλει συμπεράσματα, απλώς να έχει ορισμένες εντυπώσεις.

-Νοσταλγείτε την πατρίδα; Βέβαια. Πήρα όμως ορισμένες αποφάσεις. Ήταν απλές αποφάσεις. Δεν ήθελα να γυρίσω στην Ελλάδα ως πρώην μετανάστης, να αγοράσω ένα σπιτάκι, να ξαναρχίσω να ζω στην κοινωνία που άφησα. Δεν ονειρευόμουν αυτό. Η κοινωνία δεν είχε αλλάξει, εγώ ίσως να είχα αλλάξει. Και επειδή είχα αρχίσει να γράφω δεν μου άρεσε η ιδέα να καβαλάρω από τη Σουηδία ως τουρίστας να ξεδεύω τις κορόνες μου και να φεύγω. Κάπου γράφω «τον καημό μου θα τον βάλω σε γλάστρα, δεν θα τον κάνω ταξιδάκια».

-Τι είναι η νοσταλγία; Η νοσταλγία είναι κάτι πάρα πολύ φυσικό. Το αισθάνονται οι άνθρωποι και πάντα θα το αισθάνονται. Σήμερα όμως έχει χάσει τη διάσταση του πόνου. Ο νόστος είναι πιο βαριά λέξη, έχει πόνο. Γενικότερα έχουμε τη λέξη «καημός». Η ξενιτιά είναι καημός, όμως δεν είναι για όλους. Πολλοί κάνουν τον εαυτό τους στην ξενιτιά. Η μετανάστευση και η αναμονή του μετανάστη έχουν μεγάλη ιστορία στην Ελλάδα.

-Ποιο είναι το πιο συγκινητικό σχόλιο που σας έχουν κάνει; Το πιο συγκινητικό είναι αυτό που είπε ο Μάνος Ελευθερίου στον Νίκο Θρασσυβούλου όταν τον ρώτησε πώς κατάφερε να ζήσει τους μήνες που τον είχαν κάνει εσατζή. «Θα είχα αυτοκτονήσει αν δεν αλληγογραφούσα με τον Καλλιφρατίδη» του απάντησε.

-Ποια είναι η φιλοσοφία σας για τη ζωή; Αν μπορούσα να κάνω κάτι για να σταματήσουν οι πολέμοι θα το έκανα χωρίς δεύτερη σκέψη. Νομίζω ότι ο μεγαλύτερος εχθρός της ανθρωπότητας είναι ο πόλεμος. Δημιουργεί πόνο, μίσση, καταστρέφει το περιβάλλον. Ο πόλεμος δεν έλυσε ποτέ κανένα πρόβλημα. Άλλη φιλοσοφία δεν έχω. Τα συνθήματα «καλύτερα να είσαι έντιμος παρά άτιμος»... αλλά αυτά τα λένε και στο κατηχητικό...

-Σας ευχαριστώ πάρα πολύ. Και εγώ. Χαρά μου που μιλήσαμε. 📌

ΑΝ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΕΙΝΑΙ
ΓΕΜΑΤΟ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ